

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Національної академії

внутрішніх справ

доктор юридичних наук, професор

Руслан СЕРБИН

15.06.2025

ВИСНОВОК

Національної академії внутрішніх справ про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Українця Тараса Васильовича на тему «Розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання в умовах воєнного стану» поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої Вченою радою Національної академії внутрішніх справ 25 жовтня 2022 року протокол № 14

ВИТЯГ

з протоколу розширеного засідання кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз ННЕКІ Національної академії внутрішніх справ від 08 травня 2025 року

Присутні:

кафедра криміналістичного забезпечення та судових експертиз ННЕКІ: завідувач кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Атаманчук В.М. (*голова засідання, рецензент*), професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Воробей О.В.; професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Свобода Є.Ю.; доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Кофанова О.С.; доцент кафедри, кандидат юридичних наук Михальчук Т.В.; аспірант заочної форми навчання Українець Т.В.;

кафедра криміналістики та судової медицини: т.в.о. завідувача кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Антошук А.О. (*рецензент*); професор кафедри, доктор юридичних наук, професор Чорноус Ю.М.; професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Мириська А.В.; професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Комаринська Ю.Б.; доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Патик Л.Л.;

науково-дослідна лабораторія з проблем криміналістичного забезпечення та судової експертології ННЕКІ: т.в.о. завідувача лабораторії, кандидат юридичних наук Єфіменко І.М.; провідний науковий співробітник, доктор юридичних наук, професор Юсупов В.В. (*науковий керівник*); науковий

співробітник лабораторії, кандидат юридичних наук, доцент
Александренко О.В.;

кафедра кримінального процесу: т.в.о. завідувача кафедри, доктор
юридичних наук, професор Таран О.В.; професор кафедри, кандидат
юридичних наук, доцент Хабло О.Ю.;

запрошені: заступник директора навчально-наукового експертно-
криміналістичного інституту НАВС, доктор юридичних наук, професор
Саковський А.А.;

Були присутні 4 доктори наук та 12 кандидатів наук за профілем поданої
на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження аспіранта заочної форми
навчання кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз
ННЕКІ Національної академії внутрішніх справ Українця Тараса Васильовича
на тему «Розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й
використання в умовах воєнного стану», поданого на здобуття ступеня доктора
філософії за спеціальністю 081 «Право», щодо її рекомендації для попереднього
розгляду та захисту у спеціалізованій вченій раді Національної академії
внутрішніх справ.

СЛУХАЛИ:

Здобувача Українця Тараса Васильовича, який доповів про результати
дисертаційного дослідження. У доповіді було обґрунтовано насамперед
актуальність обраної теми дисертаційної роботи, визначено мету, завдання,
предмет, об'єкт та методи дослідження, здобувачем доведено до присутніх
структуру роботи та основні її положення, сформульовано та обґрунтовано
новизну, теоретичне та практичне значення.

Нині в умовах війни на території України переміщується низка різних
вантажів, відбувається міграція населення, у більшості випадків – на
автомобільному транспорті. При цьому трапляються випадки перевезення
контрабанди, зброї, наркотичних засобів, нелегальної міграції, замаскованого
переправлення автомобільним транспортом військовозобов'язаних громадян
України за кордон. У своїй злочинній діяльності зловмисники часто
використовують підроблені посвідчення водія.

Відповідальність за підроблення посвідчення водія, його збут або
використання передбачена статтею 358 Кримінального кодексу України.
Відповідно, ці протиправні дії є кримінальними проступками, розслідування
яких здійснюють органи дізнання.

У 2023 році в Україні зареєстровано 5310 кримінальних проступків щодо
підроблення посвідчення водія, його збуту та використання. З них завершено
досудове розслідування у 4806 кримінальних провадженнях; до суду надіслано
3441 справ, що становить 71,6 % від закінчених дізнанням. Натомість закрито

1360 кримінальних проваджень (з урахуванням минулорічних), а це 28,3 % від загальної кількості завершених провадження.

Українські науковці аналізували питання кримінальної відповідальності за підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збут чи використання, розслідування цих правопорушень та здійснення експертних досліджень документів, бланків, штампів, печаток тощо. Водночас, щодо водійських документів виконано лише дві дисертації Будзієвським на тему «Техніко-криміналістичне дослідження документів на транспортні засоби» у 2009 р. і Сезоновим «Комплексне експертно-криміналістичне дослідження транспортних засобів» у 2018 р., у якому фрагментарно згадувалося про дослідження посвідчень водія і технічного паспорту на автомобіль.

Із часу запровадження досудового розслідування у формі дізнання, зокрема щодо провадження у кримінальних проступках за частинами 1, 2, 4 ст. 358 КК України, питання протидії підробленню посвідчення водія, його збуту й використанню, вченими не досліджувалися.

Потребують більш глибокого вивчення способи та ознаки підроблення сучасних посвідчень водія, виготовлених на пластиковій основі (останні зміни у виготовлення бланку відбулися у 2024 році); взаємозв'язок типових ситуацій виявлення підроблених посвідчень водія та напрямів дій дізнавача щодо їх вирішення, передусім проведення тактичних операцій; особливості проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні, розпочатому за ст. 358 КК України, участі у них спеціаліста, в умовах воєнного стану.

Пропоную Вам окремі положення наукової новизни дисертації.

вперше:

визначено особливості проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання в умовах воєнного стану, що обумовлені необхідністю їх фіксування за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації. Допомогу у відеофіксації ходу і результатів слідчої (розшукової) дії надає залучений дізнавачем спеціаліст;

розкрито способи вчинення підроблення посвідчення водія, його збуту й використання в умовах воєнного стану шляхом їх класифікації за метою вчинення кримінального проступку, видом підробленого посвідчення водія, характеристикою особи правопорушника, а також дослідження дій з підготовки, безпосереднього вчинення та приховування слідів кримінального проступку;

встановлені типові ситуації виявлення посвідчень водія з ознаками підроблення, а саме: при перевірці поліцейськими документів; у підрозділі Головного сервісного центру МВС при номенклатурних діях із водійським документом; при затриманні особи або під час проведення слідчих (розшукових) дій в іншому кримінальному провадженні;

запропоновано тактичні операції початкового етапу розслідування підроблення посвідчень водія, їх збуту та використання: «Виявлення, фіксація і збирання первинної інформації про кримінальний проступок», «Встановлення механізму злочинної діяльності підроблювачів водійських документів»,

«Затримання групи підроблювачів водійських документів», «Встановлення і пошук злочинця;

удосконалено:

перелік обставин, які підлягають встановленню під час розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання;

удосконалено: класифікацію типових версій, що висуваються дізнавачем на початковому етапі розслідування;

зміст криміналістичної характеристики підроблення посвідчення водія, його збуту й використання, до елементів якої віднесено предмет злочинного посягання; спосіб вчинення кримінального проступку; обстановку вчинення кримінального проступку; типову слідову картину; особу правопорушника та інше.

У дисертації ми дійшли таких висновків, про які коротко зазначу:

1. Щодо елементів криміналістичної характеристики підроблення посвідчення водія, його збуту й використання.

Предметом злочинного посягання при підробленні посвідчення водія, його збуті та використання є: національне посвідчення водія; міжнародне посвідчення водія; посвідчення водія іноземної держави; електронне посвідчення водія. Описані в роботі основні характеристики і захисні елементи бланку національного посвідчення водія, способи внесення у них персоналізованих даних особи, властивості захисної голографічної плівки допомагають виявити ознаки підроблення документа.

2. Кримінальний проступок, передбачений ч. 1, 2, 4 ст. 358 КК України, утворюють такі діяння: підроблення посвідчення водія; збут підробленого водійського документа; використання водієм несправжнього посвідчення. Способи вчинення підроблення посвідчення водія, його збуту й використання, класифіковано залежно від мети; виду підробленого посвідчення водія; характеристики особи правопорушника. Способами збуту підроблених посвідчень водія є їх продаж, реалізація замовнику шляхом передавання та найпоширеніші нині безконтактні способи: пересилання, розміщення у визначеному місці, яке повідомляється замовнику після отримання оплати за підробку. Способи використання підробленого водійського посвідчення полягають в усвідомленому утримуванні його при собі особою під час керування транспортним засобом, пред'явленні посвідчення водія при перевірці документів, поданні його в установи, підприємства, організації та здійсненні дій-правочинів з підробленим документом.

3. До типової слідової картини підроблення посвідчення водія, його збуту й використання відносяться матеріальні, ідеальні та електронні відображення протиправної діяльності. Зокрема це: сліди пошуку матеріалів, процесу виготовлення документів та сліди технічних засобів і пристроїв (92 %); відомості про використання, придбання, вивчення спеціальної літератури, пошук та отримання консультацій у фахівців з поліграфії, інших осіб, що можуть сприяти здійсненню протиправних дій (23 %); відомості про елементи ознак зовнішності осіб, що виготовляли або збували підроблені посвідчення водія (37 %); сліди-мікрооб'єкти на обладнанні, одязі правопорушників, інших

предметах (58 %); електронні сліди в комп'ютерному обладнанні та цифрових носіях (88 %).

Особа правопорушника, який підробляє посвідчення водія, збуває їх або використовує, характеризується певними ознаками. Зокрема, це громадянин України (94 %), віком 30–42 років (67 %), чоловік (52 %) або жінка (48 %), що мають вищу освіту (сукупно – 76 %). У 46 % випадків підроблення посвідчення водія, його збут й використання здійснювалося групою осіб.

Між елементами криміналістичної характеристики підроблення посвідчення водія, його збуту й використання існують кореляційні зв'язки і взаємозалежності.

4. Типовими ситуаціями виявлення посвідчення водія з ознаками підроблення є: при перевірці поліцейськими документів; у підрозділі Головного сервісного центру Міністерства внутрішніх справ при номенклатурних діях із водійським документом; при затриманні особи або під час проведення слідчих (розшукових) дій в іншому кримінальному провадженні.

5. На початковому етапі розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту та використання складаються типові ситуації, які безпосередньо обумовлені ситуаціями виявлення водійського документа з ознаками підроблення. Зокрема, це такі ситуації:

внаслідок виявлення відповідного кримінального проступку при перевірці документів поліцейськими і виїзду на місце події СОГ:

а) відомості про кримінальний проступок внесені до ЄРДР, особа визнає факт підроблення або збуту чи використання підробленого документа; б) відомості про кримінальний проступок внесені до ЄРДР, особа не визнає факту підроблення посвідчення водія або його збуту; в) відомості про кримінальний проступок внесені до ЄРДР, особа заперечує свідоме використання несправжнього посвідчення водія; г) відомості про кримінальний проступок внесені до ЄРДР, особа відмовляється давати показання.

6. Оптимізація діяльності дізнавача щодо розслідування кримінальних проступків передбачає розробку і використання типових тактичних операцій як найбільш ефективних криміналістичних комплексів процесуальних дій, оперативно-розшукових та інших заходів стосовно визначення напрямку розслідування у типових ситуаціях, зокрема що складаються на початковому етапі.

7. В умовах воєнного стану в Україні перевірку документів, огляд посвідчення водія, огляд речей, автомобіля, багажу й вантажу мають право проводити поліцейські, уповноважені особи Служби безпеки України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, Державної міграційної служби України, Державної митної служби України, Збройних Сил України. Огляд водійського посвідчення має на меті безпосереднє вивчення документа, фіксацію відповідних ознак і, за наявності підстав, вилучення його у якості речових доказів. Порядок огляду посвідчення водія передбачає: 1) вивчення змісту документа; 2) встановлення особливостей і виявлення ознак, що можуть свідчити про підроблення, перевірка за інформаційними системами поліції; 3) опитування водія щодо користування

несправжнім посвідчення на право керування автомобілем; 4) складання протоколу огляду, вилучення посвідчення водія і доєднання його додатком до протоколу.

8. Визначено особливості проведення огляду, обшуку, допиту, пред'явлення для впізнання, слідчого експерименту, отримання зразків для експертизи і її призначення, освідування під час розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання в умовах воєнного стану, що обумовлені необхідністю їх фіксування за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації. При цьому дізнавач враховує такі чинники: проживання підозрюваної особи або свідків на тимчасово непідконтрольній Україні території; оголошену евакуацію населення з місцевості, де проживають учасники провадження; загроза життю та здоров'ю учасників провадження у зв'язку з дестабілізацією ситуації на прифронтовій території; призов свідка на строкову військову службу, його мобілізація тощо.

Основні положення моєї дисертації опубліковано у 3 наукових статтях і 3 тезах доповідей на конференціях. Дякую за увагу!

Після закінчення доповіді здобувачу присутніми були поставлені наступні питання:

Комаринська Ю.Б.: Які особливості проведення слідчого експерименту під час розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання?

Відповідь: Дякую за запитання. Особливості слідчого експерименту під час розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання полягають у тому, що: 1) слідчий експеримент проводять за участю спеціаліста, здебільшого судового експерта, за експертними спеціальностями «2.1. Дослідження реквізитів документів», «2.2. Дослідження матеріалів документів», «2.3. Дослідження друкарських форм та інших засобів виготовлення документів»; 2) під час СРД присутні не менше двох понять (ч. ст. 223 КПК України), крім випадків застосування безперервного відеозапису; 3) під час проведення слідчого експерименту дізнавач або залучений спеціаліст проводять вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, можуть складати плани та схеми, виготовляти графічні зображення, відбитки та зліпки, які додають до протоколу; 4) до участі в слідчому експерименті залучають підозрюваного, а також можуть бути залучені потерпілий, свідок, захисник, представник.

Мировська А.В.: Які питання найбільш цінні при допиту підозрюваного у вказаній категорії кримінальних проваджень?

Відповідь: Дякую за запитання. Для забезпечення повного й об'єктивного розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту та використання підозрювану особу має бути допитано з таких питань:

чи наявні в неї професійні навички, які можуть бути використані для виготовлення підроблених водійських документів (поліграфія, фотографія, граверні роботи тощо). Це питання необхідно з'ясувати й у членів сім'ї, близьких осіб, знайомих;

яким транспортним засобом пересувалася в населеному пункті;

де, коли, від кого, за яких обставин отримала підроблені посвідчення водія;

чи знала особу, яка виготовила документ, а також реалізатора підробленого документа;

які документи особа мала при собі на момент затримання;

з ким (дані про особу) перебувала на момент затримання тощо.

Чорноус Ю.М.: Чи є якісь особливості проведення обшуку у вказаній категорії кримінальних проваджень в умовах воєнного стану?

Відповідь: Дякую за запитання. В умовах воєнного стану під час проведення оперативно-профілактичних, загороджувальних заходів і виконання правоохоронцями службово-бойових завдань із забезпечення національної безпеки й оборони, у разі виявлення у водія транспортного засобу посвідчення з ознаками підроблення, може виникнути ситуація обшуку автомобіля. Розглянемо деякі рекомендації щодо проведення обшуку транспортного засобу у зв'язку з виявленням ознак кримінального правопорушення, передбаченого ст. 358 КК України.

Слід здійснювати безперервну відеозйомку початку, перебігу й завершення обшуку автомобіля. Оператор, зазвичай залучений спеціаліст, проводить відеозйомку обшуку транспортного засобу. Головний аспект – фіксування дій дізнавача, який проводить цю слідчо-розшукову дію (СРД). Також мають бути зафіксовані всі учасники СРД, зокрема поняті й поліцейські, які забезпечують охорону місця проведення обшуку.

Під час безпосереднього проведення обшуку транспортного засобу слід дотримуватися загальних рекомендацій щодо ввічливого спілкування, що супроводжуватиме пропозицію видати шукані предмети. Усі двері автомобіля мають бути відчинені, зокрема й багажник. У будь-який момент поняті можуть спостерігати, що відбувається в салоні й багажнику авто, зокрема які предмети відшукують і фіксують у матеріалах цієї СРД. Предмети, які дізнавач вирішить вилучити, мають бути детально описані й упаковані в окремі експертні пакети. У процесі розслідування підроблення посвідчень водія, їх збуту й використання підлягають вилученню мобільний телефон, планшет, ноутбук й інші гаджети у власника транспортного засобу або особи, яка ним керує, – обшукуваної особи. Поняті постійно мають перебувати біля автомобіля та спостерігати за діями всіх членів СОГ. Із процесуальними документами водій може ознайомлюватися, перебуваючи всередині авто (наприклад, обшукувана особа сидить на водійському сидінні, дізнавач – на передньому пасажирському сидінні).

Свобода Є.Ю.: Які відомості повинні бути відображені в протоколі огляду комп'ютерної техніки?

Відповідь: Дякую за запитання. У протоколі огляду комп'ютерної техніки повинні бути відображені такі відомості:

- загальні відомості про місце події (відкрита місцевість, приміщення, транспортний засіб);
- інформація про навколишнє середовище й довколишні предмети;

- результати попереднього огляду посвідчення водія з ознаками підроблення та відповідних заготовок;

- результати огляду комп'ютерної техніки, за допомогою якої виготовляли підроблені документи, а саме: а) тип, марка, конфігурація, заводський та інвентарний номери системного блока, монітора, засобів копіювально-розмножувальної техніки; б) положення перемикачів пристроїв, стан кабельних з'єднань, наявність спеціальних знаків, пломб і наклейок на момент огляду; в) інформація про запуснені програми та додатки на моніторі й світлових сигналах на різних індикаторах і табло; г) механічні пошкодження; д) спосіб з'єднання комп'ютера з мережею тощо;

- результати огляду інших пристроїв та устаткування (магнітні носії, пресформи, кліше, хімічне обладнання тощо).

Головуючий: Є ще запитання? Немає. Переходимо до обговорення дисертації. Слово надається науковому керівнику.

Науковий керівник, доктор юридичних наук, професор Юсупов В.В., який зазначив, що Дисертаційне дослідження Українця Т. В. «Розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання в умовах воєнного стану» є комплексною монографічною працею, виконаною на актуальну тему. В сучасних умовах протидії злочинності цей науковий пошук є потрібним і закономірним кроком в напрямку розробки криміналістичних рекомендацій із здійснення досудового розслідування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 358 Кримінального кодексу України.

Актуальність обраної теми обумовлена недостатньою кількістю досліджень у наукових джерелах щодо протидії підробленню посвідчення водія, його збуту та використання та відповідними потребами слідчої практики в умовах дії правового режиму воєнного стану в нашій державі. Нині активно відбуваються євроінтеграційні процеси, оновлюється законодавство щодо правил розмитнення автомобілів на іноземній реєстрації, увезення волонтерами транспортних засобів для Збройних Сил України. Об'єктами злочинних посягань дедалі частіше стають ці предмети та супроводжувальні документи: свідоцтва про реєстрацію транспортних засобів, посвідчення водія, угоди про надання гуманітарної допомоги тощо. Водійські документи можна віднести до таких, підроблення яких становить підвищену небезпеку для держави та громадян.

Водночас злочин, передбачений ст. 358 КК України, має високий ступінь латентності, що ускладнює розкриття та розслідування протиправних дій, предметом посягання яких є посвідчення водія. Особливо це стосується правильної організації роботи органу досудового розслідування щодо залучення спеціалістів та судових експертів до процесуальних дій і проведення досліджень відповідних об'єктів.

При побудові методології свого дослідження автор скористався традиційними методами наукового пошуку. Запропоновані в роботі висновки є актуальними, характеризуються новизною та обґрунтованістю, мають належне практичне підкріплення.

У дослідженні піднято цілу низку проблем, зокрема щодо визначення теоретико-правових засад розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання; розкрито елементи криміналістичної характеристики відповідного кримінального проступку, до яких обґрунтовано віднесено предмет злочинного посягання, спосіб вчинення кримінального проступку, його обстановку і типову слідову картину, особу правопорушника; а також досліджено головні положення початкового етапу розслідування кримінального проступку, передбаченого ст. 358 Кримінального кодексу України і порядок проведення окремих слідчих (розшукових) дій.

Важливими є рекомендації, сформовані Українцем Т.В., щодо виявлення посвідчень водія з ознаками підробки, типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування та відповідних їм напрямів розслідування, що проводиться дізнавачем Національної поліції.

Сформульовані та викладені в дисертації висновки і пропозиції використовуються в практичній діяльності правозастосовних органів, зокрема під час розслідування кримінальних правопорушень, передбачених у ст. 358 Кримінального кодексу України, і проведення судових експертиз у цій категорії кримінальних проваджень (акт впровадження Управління дізнання НПУ від 17 грудня 2024 року; акти впровадження Хмельницького і Тернопільського НДЕКЦ МВС України від 2 грудня 2024 року та 11 грудня 2024 року відповідно); в освітньому процесі – під час викладання навчальних дисциплін «Криміналістика», «Методика розслідування окремих видів кримінальних проступків», «Участь спеціаліста під час слідчих (розшукових) дій», для підвищення кваліфікації дізнавачів, спеціалістів-криміналістів та інших категорій практичних працівників, підготовки лекцій, планів-конспектів семінарських і практичних занять (акти впровадження Національної академії внутрішніх справ від 26 грудня 2024 року № 212-оп; Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова від 9 грудня 2024 року № 01948/24), а також в науково-дослідній діяльності – під час підготовки монографій, наукових статей, тез доповідей на конференціях, планування наукових досліджень за напрямом криміналістичного документознавства, методики розслідування підроблення документів, їх збуту й використання (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 26 грудня 2024 року № 213-нд).

Під час роботи над дисертаційним дослідженням Українець Т.В. зарекомендував себе як наполегливий, працьовитий молодий науковець. Практичні знання вдало трансформував у теоретичні положення та висновки дисертації, що в цілому спрямовані на удосконалення розслідування і судового розгляду кримінальних проваджень про підроблення посвідчення водія, його збуту й використання.

Дисертація Українця Т. В. «Розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання в умовах воєнного стану» є кваліфікаційною науковою працею, виконаною особисто здобувачем, вирішує важливе наукове завдання, є актуальним, завершеним, таким, що має теоретичну і практичну значущість та відрізняється науковою новизною. Дисертація Українця Тараса

Васильовича на тему «Розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання в умовах воєнного стану», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право, є самостійною завершеною кваліфікаційною науковою роботою. Дисертація відповідає спеціальності 081 Право, вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.06.2016 № 261, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом МОН України від 12.01.2017 № 40.

Після цього було надано слово **рецензентам** роботи:

Кандидат юридичних наук, доцент Атаманчук В.М. Актуальність дисертаційної роботи обумовлена потребами практики протидії злочинності в умовах воєнного стану та вирішення низки теоретичних питань щодо розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання. Аналіз структури та динаміки злочинності, а також показників роботи правоохоронних органів свідчить про наявність суттєвих проблем у протидії підробленню документів на сучасному етапі, у тому числі посвідчень на право керування транспортними засобами, й використання їх несумлінними водіями.

Дисертація має чіткий зв'язок з науковими програмами, планами, темами.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає в тому, що вона є першим в Україні комплексним дослідженням, у якому розроблено наукові засади та удосконалено криміналістичні рекомендації щодо розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання в умовах воєнного стану. До головних положень наукової новизни можна віднести: визначення особливостей проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання в умовах воєнного стану, що обумовлені необхідністю їх фіксування за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації; розкриття сучасних способів вчинення підроблення посвідчення водія, його збуту й використання; встановлення типових ситуацій виявлення посвідчень водія з ознаками підроблення; удосконалення криміналістичної характеристики підроблення посвідчення водія, його збуту й використання, до елементів якої справедливо віднесено предмет злочинного посягання; спосіб вчинення кримінального проступку; обстановку вчинення кримінального проступку; типову слідову картину; особу правопорушника та ін.

У роботі використано достатню емпіричну базу: результати вивчення та узагальнення 224 архівних кримінальних проваджень за ст. 358 КК України за період 2020–2024 роки; зведені дані анкетування 196 дізнавачів, 130 спеціалістів-криміналістів Національної поліції та 85 судових експертів з Вінницької, Дніпропетровської, Донецької, Житомирської, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Миколаївської, Одеської,

Рівненської, Тернопільської, Херсонської, Чернівецької областей та м. Києва; практика роботи в правоохоронних органах (зокрема, досвід роботи автора дізнавачем Національної поліції України); статистичні й аналітичні матеріали Національної поліції України, Експертної служби МВС України, Офісу Генерального прокурора, Державної судової адміністрації України за 2020–2024 роки.

Основні наукові положення дисертаційного дослідження Українця Т.В. представлено 5 опублікованих працях – 3 статтях і 2 тезах доповідей на конференціях.

Щодо побажань та пропозицій:

1. Бажано збільшити кількість наукових публікацій за тематикою дослідження, щоб відобразити основні положення змісту дисертаційного дослідження.

2. Окремо слід посилити якісно-кількісні показники теоретичних положень дисертації.

Загалом, дисертація Українця Тараса Васильовича на тему «Розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання в умовах воєнного стану», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право, є самостійно виконаним дисертаційним дослідженням, може бути рекомендована до подання у разову спеціалізовану вчену раду для захисту.

Кандидат юридичних наук, доцент Антошук А.О. В умовах сьогодення, значного занепокоєння викликають протиправні дії, які направлені на підроблення посвідчення водія, його збуту й використання в умовах воєнного стану. Нині активно відбуваються євроінтеграційні процеси, оновлюється законодавство щодо правил розмитнення автомобілів на іноземній реєстрації, увезення волонтерами транспортних засобів для Збройних Сил України. Об'єктами злочинних посягань дедалі частіше стають ці предмети та супроводжувальні документи: свідоцтва про реєстрацію транспортних засобів, посвідчення водія, угоди про надання гуманітарної допомоги тощо. Водійські документи можна віднести до таких, підроблення яких становить підвищену небезпеку для держави та громадян.

Із зареєстрованих підроблень документів, печаток, штампів і бланків збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів, кримінальні проступки щодо посвідчень водія становлять третину від загальної кількості.

З наведеного видно, що розслідування таких правопорушень, потребує наукового дослідження, як важливого джерела отримання доказової інформації для досягнення завдань кримінального судочинства.

У зв'язку з цим, актуальність теми дисертації Т.В. Українця «Розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання в умовах воєнного стану» не викликає сумнівів як у науковому, теоретичному, так і практичному аспектах.

У роботі використано сукупність загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціально-наукових методів пізнання, які дали змогу висвітлити й вирішити низку теоретичних та практичних питань теми дослідження.

Дисертант проаналізував значну кількість наукових джерел (190 найменувань), ґрунтовно вивчив роботи інших науковців, що надало можливість вирішити наукову задачу, сформулювати пропозиції та рекомендації з виявлення та розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання в умовах воєнного стану.

Обґрунтованість сформульованих у дисертації висновків забезпечена емпіричними даними, а саме: 224 архівних кримінальних проваджень за ст. 358 КК України за період 2020–2024 років; зведені дані анкетування 280 поліцейських патрульної поліції, 315 дізнавачів і 85 судових експертів з Вінницької, Дніпропетровської, Донецької, Житомирської, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Миколаївської, Одеської, Рівненської, Тернопільської, Херсонської, Чернівецької областей та м. Києва; практика робота в правоохоронних органах (зокрема досвід роботи автора дізнавачем Національної поліції України); статистичні й аналітичні матеріали Національної поліції України, Експертної служби МВС України, Офісу Генерального прокурора, Державної судової адміністрації України за 2020–2024 роки.

Дисертація Т.В. Українця є першим в Україні комплексним дослідженням, у якому розроблено наукові засади й удосконалено криміналістичні рекомендації щодо розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту і використання в умовах воєнного стану.

У роботі сформульовано низку результатів і висновків, що були отримані вперше і мають високий ступінь наукової новизни.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість отриманих результатів дослідження, сформульованих положень і висновків дисертаційної роботи Т.В. Українця не викликають суттєвих зауважень. Висновки в дисертації сформовано відповідно до отриманих результатів, вони мають вагому аргументацію, свідченням чого є використана методологія дослідження, яка ґрунтується на сукупності загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціально-наукових методів пізнання.

Обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, також забезпечена емпіричними даними.

Постановка завдань, визначення мети, об'єкта та предмета дослідження є чіткими, зрозумілими й такими, що цілком відповідають загальним вимогам. Завдання наукового пошуку виконано, мети роботи досягнуто. Отже, поставлені наукові завдання виконано на високому методологічному рівні, а дисертант опанував необхідні компетенції для рівня доктора філософії.

Всі зауваження висловлені в ході попередніх обговорень роботи, автором були враховані.

Дисертація Т.В. Українця викладена українською мовою та має чітку структуру, що відповідає вимогам МОН України та Порядку присудження ступеня доктора філософії.

За своєю актуальністю, новизною постановки та вирішенням досліджених проблем, теоретичним рівнем і практичною корисністю, достовірністю та обґрунтованістю одержаних результатів робота Українця Тараса Васильовича на тему «Розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання в умовах воєнного стану», відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 № 44 і може бути рекомендована до захисту на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Кандидат юридичних наук, доцент Свобода Є.Ю., зазначила, що дійсно робота цікава та актуальна в умовах сьогодення. Збройна агресія ворога слугувала каталізатором вчинення вказаних правопорушень. Дивлячись на зміст роботи можна із впевненістю сказати, що автор, у цілому, успішно вирішив ті завдання, що поставив перед собою на початку роботи над дослідженням, оскільки ті завдання, які стояли на початку дослідження належним чином відображені у елементах наукової новизни та у висновках. Наукова новизна дослідження присутня і об'єктивна. Як позитив, необхідно відмітити, що автором визначено особливості проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання в умовах воєнного стану, що обумовлені необхідністю їх фіксування за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації. Дізнавач ураховує такі чинники: проживання підозрюваної особи або свідків на тимчасово не підконтрольній Україні території; оголошену евакуацію населення з місцевості, де проживають учасники провадження; загрозу життю та здоров'ю учасників провадження у зв'язку з дестабілізацією ситуації на прифронтовій території; призов свідка на строкову військову службу, його мобілізацію тощо. Допомогу у відеофіксації перебігу й результатів слідчої (розшукової) дії надає залучений дізнавачем спеціаліст.

Як побажання, автору необхідно звернути більше уваги на аспекти взаємодії при розслідуванні вказаних кримінальних проступків.

Загалом, дисертація Українця Тараса Васильовича на тему «Розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання в умовах воєнного стану» є самостійним, завершеним, комплексним дослідженням, яке відповідає відповідним вимогам та може бути рекомендована до розгляду та разового захисту у спеціалізованій вченій раді.

Доктор юридичних наук, професор Черноус Ю.М. наголосила на значному інтересі у тому, що представлена робота становить практичну цінність для тих, хто досліджує та цікавиться проблематикою криміналістичної методики. Обґрунтовуючи необхідність дослідження Тарас Васильович

зазначив про велику кількість науковців, які займалися і зробили вклад у дослідження цієї проблематики. І це сприймається позитивно, адже є потреба у дослідженні ґрунтовних праць, які слугують підґрунтям науковим дослідженням.

Необхідно відмітити, що дисертаційне дослідження на тему: «Розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання в умовах воєнного стану» виконане якісно, на високому науковому рівні, отримані результати є об'єктивними. Позитивно сприймається те, що автором запропоновано тактичні операції початкового етапу розслідування підроблення посвідчень водія, їх збуту та використання: «Виявлення, фіксація і збирання первинної інформації про кримінальний проступок», «Встановлення механізму злочинної діяльності підроблювачів водійських документів», «Затримання групи підроблювачів водійських документів», «Встановлення і пошук злочинця»; доведено, що, з огляду на специфіку воєнного стану, їх проведення зобов'язує дізнавача попередньо з'ясовувати кількість правопорушників, наявність у них холодної або вогнепальної зброї, вибухових матеріалів, скласти план-схему із зазначенням вихідних позицій та орієнтовного переміщення учасників операції.

Переконливими варто назвати загальні висновки, якими показана ступінь вирішеності проблеми, що визначена у вступі до роботи.

Загалом, дисертаційне дослідження Українця Тараса Васильовича на тему «Розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання в умовах воєнного стану» виконане відповідно до вимог МОН України. Здобувач має достатню кількість наукових статей у фахових виданнях та опублікованих тез виступів на конференціях.

Кандидат юридичних наук, доцент Воробей О.В., яка зазначила, що робота є важливою науковою працею, у якій за сучасних умов розвитку науки криміналістики і що цікаво, кримінального процесу, оперативно-розшукової діяльності розкриваються питання Розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання в умовах воєнного стану. Варто відмітити, що оскільки її праці мають безпосереднє відношення до теми роботи, то ознайомлення із нею мало ще більшу цінність. І після ознайомлення слід констатувати, що за актуальністю та новизною, вона відповідає всім вимогам.

Архітектура дисертації є логічною та доцільною, що свідчить про науково-аргументований підхід до вирішення поставлених завдань, що дозволяє автору в основному повно і всебічно розкрити предмет дисертації.

Щодо побажань, то один із положень наукової новизни роботи є те, що автором удосконалено напрями участі спеціаліста під час розслідування кримінального проступку, передбаченого ст. 358 КК України, в аспекті окреслення його діяльності під час огляду (місця події, документів, комп'ютерних даних), обшуку, допиту, отримання зразків для експертизи та її призначення, слідчого експерименту, освідчування. Водночас таке формулювання не дає уявлення про суть самого удосконалення.

Загалом, результати дисертаційного дослідження мають, безумовно, як теоретичне, так і практичне значення. Тому дисертаційна робота Українця Тараса Васильовича заслуговує на рекомендацію до захисту.

Загалом, дисертаційна робота виконана самостійно, має комплексний і завершений характер, а тому робота заслуговує на рекомендацію до захисту.

Українець Т.В. Висловив подяку за позитивну оцінку його дисертаційного дослідження, за висловлені побажання та слухні поради.

На основі результатів обговорення присутні на засіданні вирішили запропонувати такий:

ВИСНОВОК

щодо дисертації Українця Тараса Васильовича на тему «Розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання в умовах воєнного стану»

Дисертація Українця Тараса Васильовича на тему «Розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання в умовах воєнного стану», яка подана на здобуття доктора філософії за спеціальністю 081 – Право, є цілісною, завершеною науковою працею.

Обґрунтування вибору теми дослідження. Обґрунтування вибору теми дослідження. В умовах протистояння збройній агресії РФ з метою підвищення ефективності протидії злочинності організація розслідування на теренах України набула певних трансформаційних змін, що нерозривно пов'язано із забезпеченням національної безпеки, територіальної цілісності й недоторканності держави, захисту прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб у кримінальному судочинстві. Нині активно відбуваються євроінтеграційні процеси, оновлюється законодавство щодо правил розмитнення автомобілів на іноземній реєстрації, увезення волонтерами транспортних засобів для Збройних Сил України. Об'єктами злочинних посягань дедалі частіше стають ці предмети та супроводжувальні документи: свідоцтва про реєстрацію транспортних засобів, посвідчення водія, угоди про надання гуманітарної допомоги тощо. Водійські документи можна віднести до таких, підроблення яких становить підвищену небезпеку для держави та громадян.

В Україні 2023 року зареєстровано 15 554 кримінальні проступки, передбачені ст. 358 КК України, з них у 10 547 випадках (67,8 %) особам вручено підозру. До суду з обвинувальним актом спрямовано 10 138 проваджень, а 4973 – закрито (32,0 %). 2024 року зареєстровано 13 978 кримінальних проступків, передбачених ст. 358 КК України, з них у 8987 випадках (64,3 %) особам вручено підозру. До суду з обвинувальним актом спрямовано 8374 провадження, а 3663 – закрито (26,2 %). Із зареєстрованих підроблень документів, печаток, штампів і бланків збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів, кримінальні проступки щодо посвідчень водія становлять третину від загальної кількості.

Аналіз матеріалів кримінальних проваджень цієї категорії засвідчив, що підроблення водійських документів здійснюють як в Україні, так і за її межами,

потім документи нелегально потрапляють до нашої країни. У переважній більшості випадків підроблення водійських документів замовляють через мережу Інтернет, зокрема й підроблювачі, які перебувають за межами України.

Отже, питання розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання в умовах воєнного стану потребують детального дослідження та формування відповідних криміналістичних рекомендацій.

Теоретичною основою дослідження стали праці вітчизняних учених: Л. І. Аркуші, І. В. Басистої, В. П. Бахіна, В. І. Галагана, В. Г. Гончаренка, І. В. Гори, В. А. Журавля, А. В. Іщенко, Н. І. Клименко, В. А. Колесника, О. Н. Колесніченка, В. П. Колмакова, В. О. Коновалової, В. С. Кузьмічова, В. К. Лисиченка, В. Г. Лукашевича, Є. Д. Лук'янчикова, А. В. Мовчана, В. Т. Нора, В. Л. Ортинського, І. А. Петрової, І. В. Пирога, М. А. Погорецького, М. В. Салтевського, М. Я. Сегая, Д. Б. Сергєєвої, Е. Б. Сімакової-Єфремян, О. В. Таран, О. Ю. Татарова, В. В. Тіщенко, Л. Д. Удалової, В. Г. Хахановського, К. О. Чаплинського, С. С. Чернявського, Ю. М. Чорноус, В. М. Шевчука, В. Ю. Шепітька, М. Г. Щербаковського та ін.

Українські дослідники аналізували питання кримінальної відповідальності за підроблення документів, печаток, штампів і бланків, їх збут чи використання, розслідування цих правопорушень та здійснення експертних досліджень документів, бланків, штампів, печаток тощо. Зокрема, у *галузі кримінального права*: Панов М. М. «Кримінальна відповідальність за незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, обладнанням для їх виготовлення» (2006); Дзюба Ю. П. «Кримінальна відповідальність за викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження (аналіз складу злочину)» (2008); Тімошенко Н. О. «Кримінально-правова характеристика підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збуту та використання» (2009); у *галузі криміналістики і кримінального процесу*: Попович І. І. «Криміналістичне забезпечення обігу розрахункових документів у банківській системі з метою запобігання вчиненню злочинів» (2007); Осика І. М. «Розслідування підроблення документів та їх використання у сфері підприємництва» (2007); Смаль І. В. «Методика розслідування підроблення проїзних квитків» (2007); Запотоцький А. П. «Документи як процесуальні джерела доказів у кримінальному судочинстві» (2009); Чичиркіна С. П. «Організація і тактика розслідування службових підроблень» (2012); Мілевська А. О. «Особливості розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з підробленням нотаріальних документів» (2016); Копча Н. В. «Використання спеціальних знань під час розслідування службового підроблення» (2022); у *галузі судової експертології*: Лисиченко В. К. «Криміналістичне дослідження документів (правові та методологічні проблеми)» (1974); Шведова О. В. «Комплексне криміналістичне дослідження документів, виконаних за допомогою комп'ютерних технологій» (2006); Кобилянський О. Л. «Криміналістичне дослідження документів із спеціальними засобами захисту» (2007); Патик Л. Л. «Криміналістичне дослідження підробленого паспорта

громадянина України» (2010); Гонгало С. Й. «Судова техніко-криміналістична експертиза документів: сучасні можливості дослідження та перспективи розвитку» (2013); Тальянчук Л. С. «Криміналістичне дослідження документів, що посвідчують особу при перетині державного кордону України» (2016); Стратонов С. Ю. «Теоретичні та методичні основи експертизи встановлення давності документа» (2020); Безсонна Т. Ф. «Техніко-криміналістичне дослідження паспорта громадянина України, що містить безконтактний електронний носій із біометричними даними власника документа» (2021); Ковальов К. М. «Основи методики судової експертизи встановлення давнини виготовлення документа» (2022).

Проте нині в науковій криміналістичній доктрині питання розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання не були ґрунтовно та детально досліджено. Зокрема, на такому предметі кримінального правопорушення, передбаченого ст. 358 КК України, як посвідчення водія, лише фрагментарно зосереджено увагу в дисертаціях М. Ю. Будзієвського («Техніко-криміналістичне дослідження документів на транспортні засоби», 2009) і В. С. Сезонова («Комплексне експертно-криміналістичне дослідження транспортних засобів», 2018) в аспекті їх техніко-криміналістичного дослідження. З часу запровадження досудового розслідування у формі дізнання, зокрема щодо провадження в кримінальних проступках за ч. 1, 2, 4 ст. 358 КК України, питання протидії підробленню посвідчення водія, його збуту й використанню вчені комплексно не досліджували.

Водночас потребують поглибленого вивчення способи й ознаки підроблення сучасних посвідчень водія, виготовлених на пластиковій основі (останні зміни у виготовлення бланка документа відбулися 2024 року); взаємозв'язок типових ситуацій виявлення підроблених посвідчень водія та напрямів дій дізнавача щодо їх вирішення, передусім шляхом проведення тактичних операцій; особливості проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні, розпочатому за ст. 358 КК України, в умовах воєнного стану, участі в них спеціаліста.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Обраний напрям дослідження ґрунтується на положеннях Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки, схваленого Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023; Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху України на період до 2024 року, прийнятої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2020 року № 1360-р, а також відповідає Тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки, затвердженій наказом МВС України від 11 червня 2020 року № 454. Дисертація виконана відповідно до Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки (протокол Вченої ради від 21 грудня 2020 року № 23). Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 25 жовтня 2022 року (протокол № 14), внесено до переліку тем дисертаційних досліджень з юридичних наук, розглянутих і

схвалених координаційними бюро відділень Національної академії правових наук України (реєстр. № 1137, 2022 рік).

Мета і завдання дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає в розробленні наукових засад і криміналістичних рекомендацій розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання в умовах воєнного стану.

Поставлена мета зумовила необхідність реалізації таких *завдань*:

- проаналізувати стан наукових досліджень питань розслідування підроблення, збуту й використання документів, що посвідчують право керування автомобільним транспортом;
- висвітлити зміст криміналістичної характеристики підроблення посвідчення водія, його збуту й використання в умовах воєнного стану;
- дослідити типові ситуації виявлення підробленого посвідчення водія, його збуту й використання, окреслити перелік обставин, що підлягають встановленню в кримінальному провадженні, розпочатому за ст. 358 КК України;
- встановити типові ситуації розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту та використання на початковому етапі, запропонувати основні напрями дій дізнавача для вирішення цих ситуацій;
- сформулювати типові версії, які висуває дізнавач на початковому етапі розслідування підроблення посвідчення водій, його збуту й використання;
- виявити типізацію проведення слідчих (розшукових) дій дізнавачем у типових ситуаціях початкового етапу розслідування кримінального проступку, передбаченого ст. 358 КК України, розробити відповідні тактичні операції;
- розглянути особливості організації і тактики проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання в умовах воєнного стану;
- проаналізувати проведення огляду місця події, огляду документів, огляду комп'ютерних даних під час розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання;
- окреслити порядок призначення судових експертиз та їх проведення, отримання зразків для експертизи під час розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання;
- дослідити підготовку, проведення та фіксування результатів обшуку в кримінальному провадженні про підроблення посвідчення водія, його збуту й використання;
- запропонувати організаційно-тактичні рекомендації проведення допиту під час розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання;
- розглянути проведення пред'явлення для впізнання, слідчого експерименту та освідування під час розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання;
- з'ясувати участь спеціаліста в проведенні огляду, обшуку, допиту, отриманні зразків для експертизи та її призначенні, слідчому експерименті, освідуванні в кримінальному провадженні, розпочатому за ст. 358 КК України.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають під час розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання.

Предметом дослідження є розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання в умовах воєнного стану.

Методи дослідження визначено відповідно до об'єкта і предмета дослідження, його мети й завдань. У роботі використано низку загальнометодологічних підходів до з'ясування сутності понять і правових процесів, а також спеціальні методи наукових досліджень. Зокрема, *історико-правовий метод* застосовано для розгляду й систематизації періодів розвитку законодавства щодо відповідальності за підроблення документів, їх збут і використання (підрозділ 1.1); *системно-структурний* – для аналізу видів типових ситуацій виявлення підроблення посвідчення водія, його збуту й використання, а також відповідних їм типових ситуацій початкового етапу розслідування (підрозділи 2.1, 2.2); *догматичний* – з метою тлумачення понять і категорій судової експертології, криміналістики, кримінального процесу, оперативно-розшукової діяльності, що сприяло уточненню понятійно-категоріального апарату дослідження (розділи 1–3); *формально-логічний* – під час розгляду поняття, видів, ознак і властивостей посвідчення водія, проведення дізнавачем слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні, розпочатому за ст. 358 КК України (розділи 1, 3); *соціологічні* – для з'ясування позиції респондентів щодо розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання (розділи 1–3); *статистичний* – для узагальнення результатів соціологічних досліджень, вивчення матеріалів кримінальних проваджень, експертних висновків, архівних кримінальних справ (розділи 1–3).

Емпіричну базу дослідження становлять результати вивчення та узагальнення 224 архівних кримінальних проваджень за ст. 358 КК України за період 2020–2024 років; зведені дані анкетування 280 поліцейських патрульної поліції, 315 дізнавачів і 85 судових експертів з Вінницької, Дніпропетровської, Донецької, Житомирської, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Миколаївської, Одеської, Рівненської, Тернопільської, Херсонської, Чернівецької областей та м. Києва; практика робота в правоохоронних органах (зокрема досвід роботи автора дізнавачем Національної поліції України); статистичні й аналітичні матеріали Національної поліції України, Експертної служби МВС України, Офісу Генерального прокурора, Державної судової адміністрації України за 2020–2024 роки.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим в Україні комплексним дослідженням, у якому розроблено наукові засади й удосконалено криміналістичні рекомендації щодо розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту і використання в умовах воєнного стану. У дисертації сформульовано й обґрунтовано низку нових положень і висновків, зокрема:

вперше:

визначено особливості проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання в умовах воєнного стану, що обумовлені необхідністю їх фіксування за

допомогою доступних технічних засобів відеофіксації. Дізнавач ураховує такі чинники: проживання підозрюваної особи або свідків на тимчасово не підконтрольній Україні території; оголошену евакуацію населення з місцевості, де проживають учасники провадження; загрозу життю та здоров'ю учасників провадження у зв'язку з дестабілізацією ситуації на прифронтовій території; призов свідка на строкову військову службу, його мобілізацію тощо. Допомогу у відеофіксації перебігу й результатів слідчої (розшукової) дії надає залучений дізнавачем спеціаліст;

окреслено способи вчинення підроблення посвідчення водія, його збуту й використання в умовах воєнного стану шляхом їх класифікації за метою вчинення кримінального проступку, видом підробленого посвідчення водія, характеристикою особи правопорушника, а також дослідження дій з підготовки, безпосереднього вчинення та приховування слідів кримінального проступку;

виокремлено типові ситуації виявлення посвідчень водія з ознаками підроблення, а саме: під час перевірки поліцейськими документів; у підрозділі ГСЦ МВС під час номенклатурних дій з водійським документом; під час затримання особи або проведення слідчих (розшукових) дій в іншому кримінальному провадженні;

запропоновано тактичні операції початкового етапу розслідування підроблення посвідчень водія, їх збуту та використання: «Виявлення, фіксація і збирання первинної інформації про кримінальний проступок», «Встановлення механізму злочинної діяльності підроблювачів водійських документів», «Затримання групи підроблювачів водійських документів», «Встановлення і пошук злочинця»; доведено, що, з огляду на специфіку воєнного стану, їх проведення зобов'язує дізнавача попередньо з'ясовувати кількість правопорушників, наявність у них холодної або вогнепальної зброї, вибухових матеріалів, скласти план-схему із зазначенням вихідних позицій та орієнтовного переміщення учасників операції;

удосконалено:

перелік обставин, які підлягають встановленню під час розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання шляхом їх поділу на загальні (передбачені в ст. 91 КПК України) і додаткові (щодо підроблення електронного посвідчення водія; причини й умови, які сприяли вчиненню кримінального проступку); обставини, які встановлюють під час розслідування *підроблення та збуту* посвідчень водія, й обставини, які встановлюють під час розслідування *використання* підробленого посвідчення водія;

класифікацію типових версій, що висуває дізнавач на початковому етапі розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання, за критеріями: кількості правопорушників; змісту діяльності співучасників кримінального проступку; місцезнаходження знарядь підроблення водійських документів тощо;

зміст криміналістичної характеристики підроблення посвідчення водія, його збуту й використання, до елементів якої віднесено предмет злочинного посягання (90,8 %); спосіб вчинення кримінального проступку (97,8 %);

обстановку вчинення кримінального проступку (57,8 %); типову слідову картину (75,9 %); особу правопорушника (87,0 %);

напрями участі спеціаліста під час розслідування кримінального проступку, передбаченого ст. 358 КК України, в аспекті окреслення його діяльності під час огляду (місця події, документів, комп'ютерних даних), обшуку, допиту, отримання зразків для експертизи та її призначення, слідчого експерименту, освідування;

дістало подальший розвиток:

узагальнення напрямів здійснених в Україні досліджень питань розслідування підроблення документів, зокрема водійських документів, їх збуту й використання та поділ їх на етапи: перший (1943–1991) – розроблення загальних аспектів технічної експертизи документів, застосування експертних методів і виконання завдань судових експертиз; другий (1991–2022) – криміналістичне дослідження окремих видів (груп) документів: документів, що посвідчують особу; документів зі спеціальними засобами захисту; документів на транспортні засоби; третій (з 2022 року й донині) – дослідження підроблення документів в умовах воєнного стану на рівні наукових статей і тез доповідей на конференціях;

класифікація типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання відповідно до обставин і місця виявлення несправжнього документа, проведених процесуальних дій; формування основних напрямів вирішення дізнавачем цих ситуацій;

перелік осіб, уповноважених в умовах воєнного стану на перевірку документів у водія транспортного засобу, огляду його речей, автомобіля, багажу й вантажу, а також порядок огляду посвідчення водія під час перевірки документів, з окресленням характеристик і захисних елементів бланка національного посвідчення водія, властивостей захисної голографічної плівки, переліку ознак, що свідчать про підроблення документа;

криміналістичні рекомендації щодо проведення обшуку транспортного засобу в умовах воєнного стану в ситуаціях виявлення підробленого посвідчення водія на блокпосту й у ситуації проведення обшуку в розпочатому кримінальному провадженні. До головних положень проведення обшуку транспортного засобу віднесено: безперервну відеозйомку процесуальної дії; огляд усього автомобіля; забезпечення участі понятих; дотримання членами СОГ заходів безпеки;

рекомендації щодо отримання порівняльних зразків для експертизи в кримінальному провадженні про підроблення посвідчення водія, його збуту й використання, а також з призначення технічної експертизи документів з визначенням завдань, які вона вирішує, типових запитань, переліку найпоширеніших помилок у разі залучення дізнавачем експерта в досліджуваній категорії кримінальних проступків.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки та рекомендації впроваджено і надалі може бути використано у:

– *правозастосовній діяльності* – під час розслідування кримінальних проступків, передбачених ч. 1, 2, 4 ст. 358 КК України, проведення судових експертиз (акт впровадження Управління дізнання НПУ від 17 грудня 2024 року; акти впровадження Хмельницького і Тернопільського НДЕКЦ МВС України від 2 грудня 2024 року та 11 грудня 2024 року);

– *освітньому процесі* – під час викладання навчальних дисциплін «Криміналістика», «Методика розслідування окремих видів кримінальних проступків», «Участь спеціаліста під час слідчих (розшукових) дій», для підвищення кваліфікації дізнавачів, спеціалістів-криміналістів та інших категорій практичних працівників, підготовки лекцій, планів-конспектів семінарських і практичних занять (акти впровадження Національної академії внутрішніх справ від 26 грудня 2024 року № 212-оп; Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова від 9 грудня 2024 року № 01948/24);

– *науково-дослідній діяльності* – під час підготовки монографій, наукових статей, тез доповідей на конференціях, планування наукових досліджень за напрямом криміналістичного документознавства, методики розслідування підроблення документів, їх збуту й використання (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 26 грудня 2024 року № 213-нд).

Особистий внесок здобувача. Дисертація виконана автором самостійно, усі сформульовані положення та висновки є результатом особистих досліджень здобувача. У тезах доповіді «Актуальні питання техніко-криміналістичного дослідження посвідчень водія з ознаками підробки», опублікованих у співавторстві, частка дисертанта становить 50 %. Ідеї та розробки, що належать співавтору, у дисертації не використано.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, обговорено на науково-практичних конференціях: «Злочинність і протидія їй в умовах війни: глобальний, регіональний та національний виміри» (м. Вінниця, 12 квітня 2023 року); «Актуальні питання судової експертизи і криміналістики» (м. Харків, 17 травня 2024 року); «Актуальні питання розвитку українського простору судово-експертної діяльності» (м. Київ, 31 січня 2025 року).

Публікації. Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації, відображено в 6 наукових публікаціях, серед яких три статті у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, і три – у збірниках тез науково-практичних конференцій. Зокрема:

1. Українець Т. В. Огляд документів як слідча (розшукова) дія під час розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту та використання. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 2. С. 732–737. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.02.120>.

2. Українець Т. В. Судово-технічна експертиза документів під час розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту та використання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2024. Вип. 82. Ч.

2. С. 137–142. (Серія «Право»). DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.82.3.22>.

3. Українець Т. В. Способи підроблення посвідчень водія, їх збуту та використання як елемент криміналістичної характеристики кримінального проступку. *Правовий часопис Донбасу*. 2024. Вип. 3 (88). С. 60–64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2523-4269-2024-88-60-64>.

4. Українець Т. В. Види водійських посвідчень як об'єктів криміналістичного дослідження у кримінальному провадженні за ст. 358 Кримінального кодексу України. *Злочинність і протидія їй в умовах війни: глобальний, регіональний та національний виміри*: зб. доп. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 12 квіт. 2023 р.). Харків, 2022. С. 221–224.

5. Юсупов В. В., Українець Т. В. Актуальні питання техніко-криміналістичного дослідження посвідчень водія з ознаками підробки. *Актуальні питання судової експертизи і криміналістики*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди 100-річчя від дня народж. М. С. Романова (Харків, 17 трав. 2024 р.). Харків, 2024. С. 306–308.

6. Українець Т. Взаємодія дізнавача із спеціалістами під час розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання: удосконалення нормативно-правового регулювання. *Актуальні питання розвитку українського простору судово-експертної діяльності*: матеріали доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 31 січ. 2025 р.). Львів–Торунь, 2025. С. 247–252.

Характеристика особистості здобувача.

Українець Тарас Васильович народився 08 січня 1991 року у с. Добрівляни Заліщицького району Тернопільської області.

З 2008 по 2012 роки навчався у навчально-науковому інституті № 2 Національній академії внутрішніх справ, здобувши вищу освіту за спеціальністю «Правознавство».

З 2012 по 2013 рік працював на посаді слідчого відділення розслідування економічних злочинів слідчого відділу Печерського районного управління Головного управління МВС України в місті Києві. З 2013 по 2015 роки працював на посаді слідчого слідчого відділення розслідування злочинів у сфері господарської діяльності слідчого відділу Печерського районного управління Головного управління МВС України в місті Києві. З 2015 по 2020 роки працював на посадах слідчого, старшого слідчого слідчого відділу Печерського управління поліції Головного управління Національної поліції у м. Києві. З 2020 по 2023 роки працював на посаді заступника начальника відділу дізнання Печерського управління поліції Головного управління Національної поліції у м. Києві. З 2023 року і по теперішній час – начальник сектору дізнання відділу поліції на станціях залізничного транспорту Головного управління Національної поліції у м. Києві.

З 2022 по теперішній час – аспірант заочної форми навчання кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз ННІ № 2 НАВС.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана науковим стилем, українською мовою. Наукові положення, висновки та рекомендації

викладені стисло, точно, ясно та просто, що забезпечує легкість і доступність їх сприйняття. Дисертація оформлена згідно з вимогами МОН України.

Структура дисертації відповідає меті, завданням, предмету дослідження і вимогам Міністерства освіти і науки України та складається з анотації, вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Відповідність дисертації встановленим вимогам і визначеній спеціальності. Розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання в умовах воєнного стану є напрямом, який віднесено до спеціальності 081 – Право.

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Українця Тараса Васильовича на тему «Розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання в умовах воєнного стану».

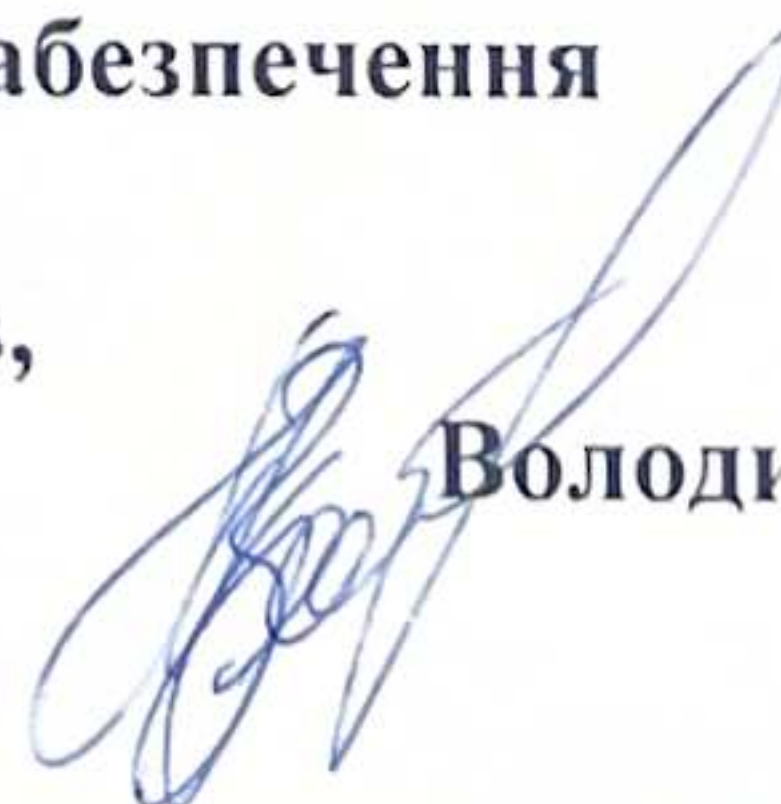
2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Українця Тараса Васильовича відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 19.05.2023 № 502), наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами й доповненнями від 31 травня 2019 року № 759) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

3. Рекомендувати дисертацію Українця Тараса Васильовича на тему «Розслідування підроблення посвідчення водія, його збуту й використання в умовах воєнного стану», до разового захисту на здобуття ступеня доктора філософії у спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 16, проти – немає, таких, що утримались – немає.

Головуючий:

**Завідувач кафедри криміналістичного забезпечення
та судових експертиз ННЕКІ
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент**

Володимир АТАМАНЧУК